

Skupina: SZ7BP sPDV/28

Název tématu: Gender, subjektivita a autobiografie

Vypracovala: Lucie Jakrlová, 261197

Datum: 19. května 2009

Gender, subjektivita a autobiografie

Konstrukce mužského a ženského genderu během života

1. Úvod

Na světě neexistuje žádná společenská skupina, národ ani etnikum, které by nevytvářely určité rozdíly mezi chlapci a dívkami a které by neodlišovaly mužskou a ženskou roli. Každá společnost tomuto rozdělení zároveň také přizpůsobuje výchovu potomstva. Znamená to, že **chlapci jsou vystavováni poněkud jiným socializačním vlivům než dívky**. Ačkoliv se role mužů a žen v různých společnostech značně liší, v jejich tradičním pojetí jsou vždy vymezeny jako komplementární a tedy i pro sebe navzájem do značné míry nepostradatelné.

Největší rozdíly nalezneme mezi Amerikou a Evropou. Z hlediska proměny situace mužů a žen nacházíme mezník odlišného společensko-politického vývoje v období okolo dvou světových válek. Evropské ženy tehdy dostaly dosud nevídanou příležitost nahradit muže, kteří odešli do války, i v těch profesích, kam dříve měly znesnadněný přístup, a v této situaci obstály. Po válce již nikdo v Evropě nepochyboval, že by ženy do práce chodit nemohly či v zásadě neměly. Situace v poválečné Americe do značné míry na situaci předválečnou a role mužů živelů a žen pečovatelek ve společenském povědomí byly stále silně strukturovány. Proto právě zde začala být ženami situace vnímána jako neúnosná a vyústila v 60. letech v hnutí za práva žen. Zde tkví patrně jeden z hlavních důvodů, proč radikální formy amerického feminismu v Evropě nenacházejí odezvu.

Dalším faktorem, který rozdělil samotnou Evropu, byl nástup totalitního režimu ve východních státech a jeho sociální politika směřující k co nejvyšší zaměstnanosti žen i za cenu obrovských nákladů např. v podobě dětských jeslí. Stát vytvořil umělou představu rovnosti či spíše stejnosti muže a ženy na veškerých pracovištích, takže od žen bylo požadováno totéž co od mužů bez ohledu na jejich roli matek.

2. Základní pojmy

2.1. Gender

- gender se v dnešní angličtině, z níž jej česká věda převzala, překládá jako **sociální pohlaví**, popř. **sociální rod**. Český ekvivalent zdůrazňuje skutečnost, že pohlaví má mimo jiné i svou sociální komponentu. Pohlaví jedince potvrzují a formují vlivy zvenčí.
- fungování genderu jako principu, který strukturuje společnost, vystihuje **Kimmelův koncept tří**:
 - 1) *identita* - je vždy vázána do konkrétního kulturního a jazykového kontextu, který spoluutváří naše ženství či mužství, naši pozici ve společnosti
 - 2) *interakce* – pojem naznačuje, že gender je vztahový koncept – gender vzniká v interakci

3) *institute* - odrážejí, produkují a posilují genderové vzorce dané společnosti.

- neplést s pojmem **pohlaví** (anglicky „sex“) je užíván tam, kde se hovoří o biologických rozdílech mezi mužem a ženou. Toto označení zahrnuje v podstatě vše, co odlišuje muže a ženu na biologické úrovni. Jedná se o rozdíly, které jsou z kulturně-společenského hlediska a jeho vývoje konstantní, které existovaly a existují ve všech minulých i současných lidských seskupeních a společnostech.

2.2. *Genderová role*

- soubor zjevných i skrytých, nepsaných předpisů, platných pro chování a jednání žen a mužů a vztahů mezi nimi. Ženám a mužům jsou přisuzovány různé práce, hodnoty, povinnosti a odpovědnosti. Genderové role se vytvářejí a utvrzují zejména v oblasti rodiny, vzdělávacího systému, zaměstnání, společenských norem a hodnot.

Dítě se příslušnému sociálnímu pohlaví a své ženské či mužské roli od malička učí za asistence okolí – rodičů, školy, médií, církví, institucí různého druhu. Socializující subjekty oceňují, když dítě projeví „správné“ rysy chování a korigují ty „nesprávné“. Plnění genderové role můžeme srovnat s výkonem divadelní role; každý člověk ví, co jeho role obnáší. Vzepře-li se nebo se chová jinak, nastane na scéně zmatek; okolí se cítí překvapeno nebo dokonce odmítá alternativní chování akceptovat.

2.3. *Genderová smlouva*

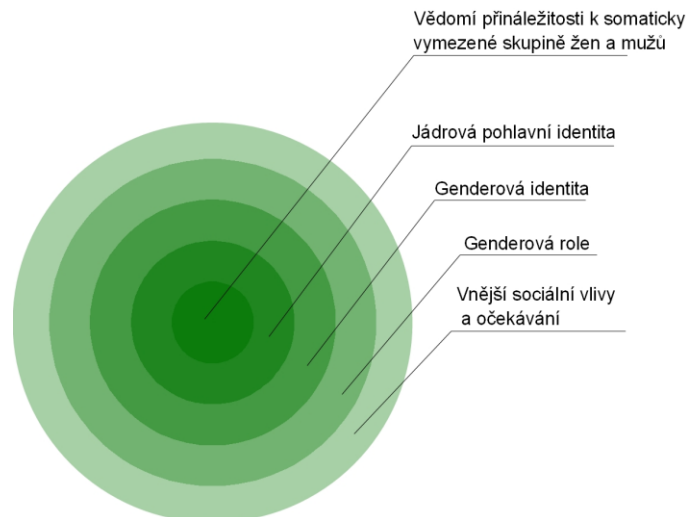
- soubor pravidel týkajících se genderových vztahů, které ženám a mužům přisuzují různé povinnosti, hodnotu, práci. Tato pravidla se definují na třech úrovních: v rámci norem a hodnot celé společnosti; na úrovni institucí – tj. v systému zaměstnání, vzdělání apod.; a v rámci rodiny.

2.4. *Rodová identita*

- je vnitřní a ryze privátní složkou lidské osobnosti. Tvoří ji genderové atributy, které jedinec prožívá jako jemu vlastní. Součástí rodové identity se stávají ty z obsahů rodové role, které jsou v souladu s vnitřním prožíváním jedince.

2.5. *Jádrová pohlavní identita*

- emoční souhlas s příslušností k jednomu či druhému rodu, *jádrová pohlavní identita*, je nejhlubší součástí ženské a mužské identity. Jádrová pohlavní identita patří k nejelementárnějším složkám celkového sebepojetí a je jednou z prvních sebeidentifikačních charakteristik dítěte. Na rozdíl od identity genderové, která je do značné míry tvárná, jádrovou pohlavní identitu v průběhu života nelze měnit.

3. Stereotypy

Stereotypy jsou předem stanovené představy o povahových rysech, způsobech chování a zvycích příslušníků určité skupiny, aniž by byla brána v potaz individualita jejích členů, jejich konkrétní životní situace apod. Základní vlastností stereotypů je, že je nevytváříme na základě osobních zkušeností, ale získáváme je tradováním, verbálním i neverbálním zprostředkováním ostatními příslušníky naší společnosti. Díky stereotypům lze alespoň částečně předpokládat reakce druhých a často tak předejít mnohým nedorozuměním.

Rozdíly mezi příslušníky obojího pohlaví jsou v obecném povědomí většinou až příliš zdůrazňovány a uměle zvětšovány. Původ této optiky tkví v tradičním pojetí těchto rolí, které jsou považovány za dvoudomé, dichotomní. Znamená to, že obě skupiny, muže a ženy, vnímáme typicky, jsou pro nás něčím specifickým a bytostně odlišným. Například v našich obecných představách se objevuje tendence přiřazovat mužům a ženám polaritně opačné vlastnosti. Tato dichotomie má povahu stereotypu. Jeho vlivem dochází k předběžnému očekávání, že náleží-li dítě danému pohlaví, budou se u něj vyskytovat příslušné vlastnosti. Existence stereotypů vede k odlišnému očekávání, a tedy i k odlišné výchově děvčátek a chlapců, jejímž důsledkem je poněkud omezený rozvoj některých dovedností, tedy těch, které jsou typické pro pohlaví opačné.

V případě dětí jsou stereotypy vodítkem, jež jim pomáhá vytvořit konkrétnější představy o vlastní budoucnosti, kterou je možné předpokládat a k níž je možné směřovat. Stereotypy zjednodušují postupné přejímání a plnění povinností, protože děti vědí, že se od nich budou očekávat v dospělosti.

Podle představ některých odborníků si děti vytvářejí vědomostní struktury nazývané *rodová schémata*, která v paměti organizují informace týkající se rodu a jeho rolí. Tato schémata se stávají vstupním místem, jehož prostřednictvím dítě interpretuje sociální svět. Jsou jím přijímány a zpracovány zkušenosti z rodiny i z širšího sociálního okolí a také veškeré verbální i neverbální informace zachycené z televize, knížek a podobně. Tato schémata pomáhají dítěti určit, jakým způsobem se má chovat, a do značné míry také ovlivňují jeho motivaci.

3.1. Stereotypy v médiích

Televize poskytuje silně stereotypní obraz o obsahu mužské a ženské role především svou filmovou tvorbou. I zde se projevuje unifikující vliv opakované prezentace jednotvárného obrazu mužů a žen, který sledují děti mnoha společností. Nutno dodat, že masmediální vliv si obvykle málo uvědomujeme. Masmédia svým předkládaným materiálem působí většinou na lidskou emocionalitu, jeho „poselství“ však není podrobena následné rozumové reflexi, takže bývá přijímáno víceméně nevědomky a nekriticky. Např. úspěšné televizní filmy často staví na silném pozitivním prožitku ztotožnění s imponujícím hrdinou příběhu. Ten se však pro diváka stává vzorem bez hlubší rozumové reflexe. Nepřímé vlivy, které se zakládají především na emociálním působení, bývají většinou účinnější než přímé výchovné vlivy, jimiž apelujeme především na rozumové pochopení situace a jejich následků. Možná je to také proto, že prožitky, jež domlouvání provázejí, bývají veskrze nepříjemné. Obecně totiž platí, že výchovný efekt, provázený spíše nepříjemnými pocity, je většinou mnohem slabší než výchovný vliv spojený s prožitky příjemnými, účinnější jsou tedy odměny než trestání.

Obsahová **analýza televizního vysílání** uskutečněná na konci 70. let ukázala, že přibližně 2/3 všech hereckých rolí ztvárňují mužské postavy. V současnosti se patrně poměr mužských a ženských postav na obrazovce vyrovnal, dosud však platí, že ženské aktérky obvykle ztvárňují až nerealisticky stereotypní ženské postavy. Jejich základními parametry jsou mládí, štíhlost a atraktivita, věk pokud možno do 35 let, případně nad 50. Nejvýraznější stereotypie ženské role se však týká reklamních spotů. Ženy v nich jsou prezentovány jako nedostatečně informované, poněkud méně inteligentní, nudné, avšak silně afektované a bezradné, jako by bez pomoci druhých, většinou mužů, dovedly jen stěží dobře vyprat prádlo nebo umýt nádobí.

Televizní **programy určené dospívajícím dívkám** se takřka výhradně zaměřují na vztahy k druhému pohlaví, na partnerské schůzky, na nakupování a pěstění vzhledu, zatímco jen zřídkakdy se vedou diskuse o škole a o plánování budoucí profese. Totéž ovšem platí o **časopisech** pro dospívající dívky (Bravo, Dívka apod.) a z velké části o časopisech pro dospělé svobodné ženy (Elle, Marianne apod.). Většinou lze negativní dopad toho, s čím se děti v televizi setkávají, ovlivnit např. rozhovory doma či diskusemi ve škole. V mnohých západních státech byla z tohoto důvodu do školní výuky zakomponována mediální výchova.

Ukázalo se, že děti se identifikují s atributy, jež považují za vlastní své skupině (chlapci se ztotožnili s jinými chlapci a dívky s dívkami).

Také v **tisku** se setkáváme s mužsko-ženskou stereotypií. Při výzkumu tisíců fotografií z novin a časopisů bylo zjištěno, že fotografie žen většinou znázorňují nejen jejich obličej, ale často celou postavu, zatímco fotografie mužů obvykle představuje pouze portrét obličeje. Tento fenomén byl označen jako *faceismus*.

Karin Hausen, 1976, tabulka genderových imperativů

MUŽI	ŽENY
Předurčení pro	Předurčeny pro
Vnější prostor	Vnitřní prostor
Dálku	Blízkost
Veřejný život	Domácí život
Aktivita	Pasivita
Energie, síla, vůle	Slabost
Pevnost	Kolísavost
Statečnost, odvaha	Skromnost
Konat	Být
Samostatný	Závislá
Usilující, cílevědomý, ovlivňující	Pilná, příčinná
Dobývající	Uchovávací
Poskytující	Přijímající
Schopnost prosadit se	Přizpůsobení, sebezapření
Násilí	Láska, dobrotivost
Nepřátelství	Sympatie
Racionalita	Emocionalita
Oduševnělost	Citovost
Rozum	Vstřícnost
Myšlení	Ochota přijímat
Vědění	Víra
Abstrahovat, vynášet důsledek	Porozumět
Ctnost	Ctnosti
Důstojnost	Stydlivost, cudnost
	Zručnost
	Laskavost, takt
	Půvab, krása, schopnost činit svět krásnějším

4. Rozdíly mezi muži a ženami

Muži a ženy se mezi sebou pravděpodobně liší spíše v oblasti **zájmů, koníčků** a v **charakteristikách mezilidských vztahů**, tedy v tom, co je výchovou dobře ovlivnitelné než v otázce osobnostních rysů a schopností. Vedle identifikace jedince s pohlavní rolí hraje z hlediska socializace velkou roli rodina i další sociální prostředí, s nimiž se dítě přímo či zprostředkovaně seznámí, celkové společenské očekávání a pochopitelně též jeho vlastní výběrová motivace.

4 velice **obecné rozdílnosti mezi pohlavími** (které jsou vysvětlitelné i z psychologického vývojového hlediska)

- 1) větší **agresivita**
- 2) a lepší **prostorová orientace** u chlapců
- 3) větší připravenost chlapců k **nevybíravému sexuálnímu chování**

4) u dívek je typické **prosociální a demokratické chování**, s čímž snad souvisí i jejich lepší verbální schopnost, zvláště tzv. řečová plynulost.

Předpokládá se, že mužský hormon testosteron zvyšuje agresivitu (připravenost k boji), zatímco ženský hormon estrogen ve spolupráci s progesteronem spíše uklidňuje, stupňuje schopnost chránit potomstvo a starat se o něj.

5. Identifikace

Hovoří-li se obecně o člověku, obvykle si pod tímto výrazem většina z nás představuje muže. Tento jev lze vysledovat též z kreseb dětí mladšího školního věku, když jsou vyzvány, aby namalovaly nějakého člověka či postavu. Na počátku školní docházky děti většinou malují toho, s kým se identifikují (často jedince téhož pohlaví, jakého jsou ony samy), o několik let později začínají i dívky malovat čím dál častěji abstraktní mužskou postavu.

Zásadní vliv na utváření ženské a mužské identity mají **hračky a hry**. Kolem tří let začíná být dítě schopno kategorizovat osoby a jevy ve svém okolí; prohlubuje se vnímání genderové identity sebe sama a lidí, s nimiž dítě přichází do kontaktu. Přibližně tehdy nastupuje „imperativ růžové a modré“.

Již samotné uspořádání prostoru ke hrám stereotypně směřuje dítě do tzv. tradičních rolových vzorců. *V televizním pořadu Bydlení je hra (ČT 1, leden 2006) byla představena mateřská škola v Havířově, jejíž ředitelka naplánovala dívčí a chlapecký koutek: kuchyňku a místo k přebalování panenek pro dívky, dílničku pro chlapce.*

Děti jsou mnohem více přítomny při matčiných každodenních činnostech spojených s péčí o domácnost, které mají zcela konkrétní obsah. Dívky se tedy učí interakcí s matkou spontánně (nápodobou a situačními instrukcemi) jednotlivým dovednostem a přijímají tak přirozenou cestou některé složky své rodové role, kdežto chlapci tuto možnost v interakci s otcem mají zřídka. To se také odráží v jejich odlišné, až příliš ostře vymezené rodové roli. V posledních desetiletích se hovoří o krizi mužské role, o pocitech dnešních mužů, jejíž příčinou jsou změny ve struktuře domácnosti a v pozici mužů v ní. Muži v ní např. tráví mnohem méně času než ženy. Současným trendem naší společnosti je zvyšování počtu hodin strávených v zaměstnání, jehož vlivem (a také vlivem úbytku bytových prostor ve městě) vymizelo domácí kutilství. Živitelé rodin jsou často nuceni výrazně omezit anebo se zcela vzdát svých dosavadních zálib, které umožňovaly vyvážit jejich eventuální nižší spokojenost v zaměstnání. Tyto aktivity většinou dovozovaly, aby se na nich společně s otcí podílely i děti. V současnosti se situace v mnoha rodinách postupně přibližuje modelu, v němž muž tráví naprostou většinu dne, někdy i týdne, v zaměstnání a doma především odpočívá a stává se tak trochu hostem ve vlastním domě. Děti otce většinou obdivují (je pro ně sváteční autoritou), ale často nemají příliš jasnou představu o jeho denních aktivitách. K nejasnému vzoru otců a jejich rolí při výchově dětí a v domácnosti přispívá i skutečnost, že se obvykle nepodílejí na běžných činnostech intimního charakteru, jako je příprava a ukládání ke spánku, hygiena apod., které skýtají příležitost k rozhovoru.

6. Před narozením

Jednou z prvních otázek rodičů po narození dítěte bývá dotaz na jeho pohlaví. Od tohoto okamžiku se o něm již nehovoří jen jako o miminku, ale jako o chlapečkovi nebo děvčátku. Vzhledem k tomu, že dívky a chlapci čelí odlišnému společenskému očekávání, liší se také od samého počátku jejich výchova a obvykle také prostředí, které jim rodiče a další blízcí vytvářejí. Jedná se například o oblečení a jeho barvy, o druh hraček, o vybavení dětských pokojíčků i o nestejně množství určitých podnětů, které rodiče nabízejí chlapcům a dívkám.

Pokud rodiče znají pohlaví dítěte již před jeho narozením, představují si je spíše v typicky dívčích či chlapeckých vlastnostech než v kontextu vlastností obecně lidských. Touto informací je také více ovlivněno prostředí, jež rodiče doma pro dítě připravují.

Je zřejmé, že socializace dítěte směrem k odpovídající chlapecké či dívčí roli má své počátky prakticky v okamžiku jeho narození. Dochází k ní daleko předtím, než si dítě začíná uvědomovat svou identitu a daleko předtím, než se u dítěte mohou vyvinout jakékoliv vnitřní motivy k jejímu přijetí.

7. Batolecí období

Okolo prvních narozenin je již zjevné, že většina dětí si více hraje s hračkami, které jsou obecně považovány za typické pro příslušníky jejich pohlaví.

Počátkem druhého roku se u chlapců začíná objevovat větší množství agresivních projevů a výraznější preference pohybově aktivních her.

V průběhu druhého a třetího roku se hra chlapců a dívek odlišuje ještě zřetelněji. Růst preferencí je však nestejný: chlapci si již záhy oblíbí chlapecké hračky a v pozdějším batolecím věku je další narůstání jejich záliby minimální. U dívek se přízeň k hračkám vytváří pozvolněji.

Nejvýznamnějším milníkem v genderovém vývoji dítěte je okamžik, kdy je schopno **zařadit podle pohlaví** sebe a druhé. Prvotní rozdíl mezi muži a ženami děti patrně začínají vnímat pozorováním rozdílů mezi otcem a matkou. Nejprve se samy naučí odlišovat dospělé muže a ženy, teprve později jsou schopny určit pohlaví dětí. Je to proto, že rozdíly mezi nedospělými chlapci a dívkami nejsou tak výrazné.

V souvislosti s rozvíjející se pohlavní identitou se rozšiřuje i povědomí dětí o dalších činnostech, prostředích a předmětech, které jsou obecně považovány za „mužské“ a za „ženské“.

Dítě není pouze pasivním příjemcem informací o rodových rozdílech, také ono samo má potřebu co nejvíce se o attributech své role dozvědět. **Nejvíce informací** čerpá ze svého okolí pozorováním blízkých vzorů, které začíná záhy napodobovat.

Rodiče odpovídají různě na projevy svých synů a dcer a zprostředkovávají jim různé podněty. Jejich reakce mají na chování potomka značný vliv, protože dítě batolecího věku má silnou potřebu být svými citově blízkými lidmi pozitivně přijímáno.

Děti si osvojují nejen postoje a chování obou rodičů, ale také vzorec jejich partnerské komunikace a spolupráce. Získávají též základní představu o vzájemném citovém vztahu rodičů, která ovlivní postoj dítěte k sobě samému (sebeúcta, sebeláska) i postoj

k příslušníkům opačného pohlaví. Partnerský vztah se pro dítě stává prototypem, který uplatňuje v dospělosti v partnerství.

Další osoby, s kterými se batolata identifikují, jsou **starší sourozenci**.

U chlapců bývá v tomto období užíváno trestů a jiných negativních zpětných vazeb, vztahujících se k jejich genderově „nevhodnému“ chování, zjevně častěji než u dívek. Upevňování mužské role je tedy provázeno větší úzkostí, která v pozdějších letech nezřídka plyne do nápadnějších obranných tendencí. Jedná se například o přehnaně maskulinní projevy, pod nimiž se může skrývat obava, aby nebyli přistiženi při nějaké typicky ženské činnosti.

Čtyřletý chlapec byl v pokoji zaujat hrou s textilní panenkou své starší sestry. Prohlížel si ji, zpíval jí písničku a zacházel s ní pečovatelským způsobem, podobně jako s živou bytostí. Když zjistil, že v pokoji není sám, jeho hra se změnila – vytvořil zmačkanou papírovou kouli a panenka se nyní stala jeho „palebným terčem“.

U dětí batolecího a později předškolního věku jsou to častěji otcové, kdo klade ve výchově větší důraz na genderovou roli. U chlapců podporují otcové především statečnost, mužnost, soutěživost, tělesnou houževnatost a sebevědomí, u dcer oceňují především jejich ženskost, atraktivitu, citlivost a sociální oblíbenost.

Matky u synů více posilují samostatnost a synové sami k ní také více směřují. Tato samostatnost se ovšem utváří na úkor intimity, která bývá mezi matkou a synem obvykle menší než mezi matkou a dcerou. Větší závislost dcery na matce se později často přenáší na další lidi z jejího okolí. Také identita dospělých žen je patrně více založená na uspokojivých vztazích s nejbližšími lidmi. S tím souvisí též fakt, že ženy jsou obecně konformnější s názory druhých a s veřejným míněním. V raném odpoutání od matky lze najít jednu z hlavních příčin pozdější snahy mužů neprojevat příliš navenek vlastní prožívání.

Rodiče často pociťují (většinou ne příliš uvědomovaně) vůči potomku stejného pohlaví větší výchovný závazek v oblastech, jež nějak souvisejí s genderovou rolí a s jeho budoucností.

Faktory, jež ovlivňují identifikaci dítěte s rodiči

- 1) faktor blízkého citového vztahu dítěte a jedince, který má být jeho identifikačním vzorem
- 2) faktor atraktivity tohoto vzoru pro dítě

Tyto dvě složky spolu úzce souvisejí – tomu, kdo něčím silně imponuje, se často snažíme přiblížit i citově, a naopak citový vztah vede k obdivu vlastností a schopností milované osoby a k přání podobat se jimi jejich nositeli.

Výsledkem identifikace není pouze imitace chování, ale obvykle také zvnitřnění hodnot a postojů, které se k danému chování pojí, což do jisté míry vysvětluje vznik sociální patologie, respektive její opakování v dalších generacích.

8. Předškolní věk

Nejviditelnější pokrok v osvojování genderové role absolvuje dítě v předškolním věku, kdy má možnost přijímat názory, postoje, zvyky a projevy chování typické pro vlastní

rodovou skupinu nejen od rodinných příslušníků, ale ve větší míře také od dalších lidí. Děti ve věku 3-4 let začínají registrovat rozdíly ve výhodách a nevýhodách mužské a ženské role a některé o nich i nahlas hovoří. Přibližně ve 4. roce se jejich představy o světě povinností a úkolů mužů a žen rozšiřují o stereotypově rozčleněné práce a činnosti v domácnosti i v mimorodinných sférách. Postupně jsou tyto znalosti doplňovány, takže v 6 letech již má dítě přehled o běžných rozdílech mužské a ženské role.

Snaha chovat se podle toho, jak si představují „správné“ jednání ostatních příslušníků vlastního pohlaví, se začíná objevovat poněkud dříve u chlapců.

Chlapci jsou vystaveni větším nárokům, co se týče jejich chlapecké role, avšak z hlediska obecných požadavků na poslušnost se obvykle setkávají s větší benevolencí. Rodiče i pedagogové často v jejich případě již dopředu očekávají více potíží než v případě dívek. Je tomu patrně i proto, že pro chlapce není ženská autorita natolik závažná jako pro dívky a autorit v podobě mužských vzorů v jejich blízkosti bývá poskrovnu. Zřejmě kvůli nedostatku vhodných mužských vzorů z řad dospělých, k nimž by mohli mít bližší citový vztah, bývají chlapci celkově závislejší na názorech vrstevníků.

Již od batolecího věku začínají děti vyhledávat především společnost vrstevníků téhož pohlaví. Dívky začínají upřednostňovat společnost jiných děvčat dříve než chlapci, přibližně po druhém roce. U chlapců se tyto tendence objevují až po třetím roce. Tendence ke kontaktu se stejnopohlavními vrstevníky je patrně dána dětskou potřebou upevnit ve skupině svou rodovou identitu a roli, je však i výsledkem přirozeného vzájemného výběru dětí podle zájmů a způsobu komunikace. Dívky spolu více kooperují, jsou k sobě navzájem vnímavější, zatímco chlapci se k sobě chovají asertivněji, usilují větší měrou o dominantní postavení a o vlastní vyniknutí.

Rozdíly v aktivitách chlapců a děvčat jsou často nápadné právě až za přítomnosti ostatních dětí. Pokud je dítě osamoceno nebo ve společnosti dospělých, není jeho chování z rodového hlediska nijak nápadné. Jsou-li však nablízku další děti, jeho hra se často změní. V přítomnosti vrstevníků si děti volí ke hře mnohem častěji typické hračky pro jejich pohlaví, a to dokonce i v případě, že si spolu v dané chvíli nehrají. Tato tendence byla zaznamenána již u tříletých dětí.

Největší vliv má dětská skupina na dodržování genderových zásad v případě **vzhledu**. Jedná se především o chlapce, ti u svých kamarádů hůře hodnotí dívčí prvky oděvu než dívčí zájmy či záliby.

O dětských představách rigidního rozdělení světa na mužskou a ženskou část svědčí také zkušenost čtyřletého chlapce, který kategoricky odmítl nosit fialový svetr, protože je „holčičí“. Z jeho vyprávění vyplynulo, že svetr podobné barvy mají ve škole ještě dvě děvčátka. Když se děti řadily na vycházku, jeden z chlapců jej chytil za rukáv, vystrčil jej z hloučku ostatních hochů a sdělil mu, aby raději šel „někam k holkám“. Dnes již však nemusí být problém jako dřív takovým problémem delší vlasy, náušnice, pokud takto vypadá jeho otec nebo někdo z populace mužů, kdo dítěti a jeho kamarádům připadá zajímavý.

U děvčátek tak silný požadavek na vzhled a chování v zásadě neexistuje.

V předškolním věku získávají děti obojího pohlaví pocit, že **jejich rod** je rozhodně lepší než rod opačný. Postupně začínají upřednostňovat vše, co souvisí s jejich vlastní rodovou rolí – aktivity, hračky, styl chování, oblékání a také příslušníky svého pohlaví.

V tomto věku předchází genderová stereotypie rodičů vůči synům a dcerám na konci předškolního věku poněkud slábne. V polovině předškolního věku jsou činnosti dětí většinou v souladu s příslušným genderovým stereotypem, takže ani rodiče necítí nutnost zasahovat do jejich projevů.

8.1. Mateřské školy

- nedostatek mužských vzorů
- programy mateřských škol
- američtí autoři prostřednictvím pozorování zjistili, že učitelky častěji chválí vzhled dívek a při jejich oslovování užívají často zdvořilých. Dívky jsou také více podporovány v ohleduplném zacházení s hračkami a v pomoci druhým dětem, zatímco pochvalné poznámky učitelek určené chlapcům se týkaly především jejich vzrůstu a schopností. Dívky se tak v jejich výrocích stávají „hodnými pomocnicemi“ a „zlatíčky“, zatímco chlapci jsou „šikovní“, „chytří“ a „velcí kluci“.

9. Mladší a střední školní věk

Děti středního školního věku začínají připisovat odlišným projevům mužů a žen i příčiny sociální, ne pouze biologické jako tomu je u předškoláků. Jde například o rozdílné společenské očekávání vůči mužům a ženám, rozdílnou výchovu, ale také odlišné zvyklosti.

U mladších školáků postupně slábne jejich úzkost z vlastních projevů, které by mohly být považovány vzhledem k jejich pohlaví za nevhodné a kolem 8. a 9. roku přestávají kontrolovat z tohoto hlediska své chování v přítomnosti vrstevníků.

O průběhu identifikace svědčí i témata dětské kresby. Motivem lidské kresby u 5 – 7letých předškolních dětí bývá z 80 % osoba stejného pohlaví. Na začátku školní docházky u chlapců patrně dochází k mírnému poklesu těchto voleb, pětina chlapců z prvních ročníků si dokonce pro námět své kresby volí postavu maminky.

Motivy kresby chlapců a dívek 1. ročníku

Namaluj postavu člověka	Počet odpovědí		Procent %	
	Dívky	Chlapci	Dívky	Chlapci
máma	5	6	20,8	20,7
kamarád, kamarádka	4	5	16,7	17,2
princezna	7	1	29,2	3,4
hokejista	x	3	x	10,3
táta	2	2	8,3	6,9
sestra	2	1	8,3	3,4
nějaký pán, paní	1	3	3,4	10,3
celá rodina	x	2	x	6,9
jiné	3	8	12,5	27,6

Identifikační vzory, které si děti zvolily za námět svých kreseb, vypovídají též o rozdílných aspektech dívčí a chlapecké identity. Nejčastějším motivem děvčátek prvního ročníku je postava princezny. U chlapců se pohádkové motivy objevovaly zcela výjimečně, o jejich ideálním vzoru zřejmě svědčí četné kresby hokejistů a policistů. Zatímco dívčí ztvárnění postav princezen nejspíše poukazuje z hlediska genderové identity na přijetí ideálu ženského půvabu, v případě motivů chlapeckých kreseb sportovců možno usuzovat na identifikaci s prvky mužského hrdinství a obdivuhodného výkonu.

Obr. 15 Princezna (kresba dívky 1. ročníku ZŠ)

Obr. 16 Hokejista (kresba chlapce 3. ročníku ZŠ)

Zajímavé rozdíly se také projevíly také v případě volby povolání. Dívky z 1. ročníku volí nejčastěji učitelkou profesí, s níž mají také největší osobní zkušenost. Rovněž ostatní poměrně časté dívčí volby prodavačky a veterinářky obsahují sociální prvek či aspekt obecné prospěšnosti. V chlapeckých volbách se nejvíce vyskytovala práce u policie, sportovní kariéra a technické obory.

Představy žáků 1. ročníku ZŠ o budoucím povolání

Čím chceš být, až budeš dospělý/á?	Počet odpovědí		Procent %	
	Dívky	Chlapci	Dívky	Chlapci
učitel, učitelka	6	1	25,0	3,4
policista	x	7	x	24,1
sportovec, sportovkyně	2	6	8,3	20,7
prodavač, prodavačka	4	2	16,7	6,9
veterinář, veterinářka	4	x	16,7	x
automechanik	x	2	x	6,9
jiné	8	11	33,3	41,4

Ve středním věku se dětské představy o budoucím povolání stávají rozmanitější. U chlapců ubývá snů o sportovní kariéře.

Představy žáků 1., 3. a 5. ročníku ZŠ o budoucím povolání

Čím chceš být, až budeš dospělý/á?	1 - CH		3 - CH		5 - CH	
	Počet odpovědí	Procent %	Počet odpovědí	Procent %	Počet odpovědí	Procent %
sportovec	6	20,7	4	16,0	3	8,6
policista (přepadové komando)	7	24,1	2	8,0	6	17,1
prodavač	2	6,9	2	8,0	x	x
učitel	1	3,5	1	4,0	x	x
opravář strojů, automechanik	3	10,4	2	8,0	5	4,3
různé	11	41,4	13	52,0	15	42,9

Z genderového hlediska je střední školní věk obdobím určitého obratu. Je zřejmé, že věkově mladší děti inklinují spíše k ženskému světu. Na konci tohoto období se však začínají objevovat náznaky obratu směrem ke světu mužů. V otázce povolání se tato změna projevila mírným vzestupem preferencí spíše mužských profesí u dívek a úplnou absencí ženských povolání v odpovědích chlapců. Co se však u chlapců objevuje pouze výjimečně, je představa budoucího rodinného života.

K hračkám a herním činnostem, jež by bylo možné považovat z genderového hlediska za nevyhraněné, lze počítat plyšová zvířátka, která jsou oblíbená nejen u dívek, ale i u většího procenta chlapců, dále stolní hry a užívání počítače.

9.1. Škola

Nestrannost školy se jeví spíše jako ideální případ než reálný cíl. Nejednalo by se jen o odstranění odlišného očekávání výkonu dívek a chlapců či o odbourání předpojatosti vůči jejich představám o budoucím povolání. Složitějším by bylo například zajistit, aby se ani jedna skupina necítila v různých školních situacích v nevýhodě. Bylo by nutné dodržovat pro všechny ve stejných situacích stejný způsob kázeňského trestání i verbálních a neverbálních zpětných vazeb. Úsilí o rovnější přístup by však mělo být vynaloženo tam, kde může znevýhodnění jedné skupiny vést k narušení vztahu jedinců ke škole, vzdělání a k sebezvoji nebo k závažnějšímu poškození postoje k určitému předmětu, autoritě či konkrétnímu učiteli.

Dalším faktorem, který snahu po nestrannosti komplikuje, je to, že také učitel je příslušníkem té či oné rodové skupiny.

9.2. Rodina

Činnosti, jimiž pomáhají matce respondenti 1., 3. a 5. ročníku ZŠ

S čím pomáháš mamince?	Počet odpovědí		Procent %	
	Dívky	Chlapci	Dívky	Chlapci
s nádobím	43	48	31,0	42,7
uklízet	30	28	21,6	24,9
s vařením	14	16	10,1	14,2
nakupovat	2	2	1,4	1,8
jiné	5	13	3,6	11,6

Činnosti, jimiž pomáhají otci žáci 3. ročníku ZŠ

S čím pomáháš tátovi?	Počet odpovědí		Procent %	
	Dívky	Chlapci	Dívky	Chlapci
s autem	x	8	x	38,1
pomoc při opravě	2	7	18,2	33,3
s nádobím	3	2	27,3	9,5
s vařením	2	x	18,2	x
něco podat	2	2	18,2	9,5
jiné	4	11	36,4	52,4

Střední školní věk je obdobím, v němž se domácí povinnosti dětí začínají lišit podle pohlaví. Způsob pomoci děvčátek se ve srovnání s mladšími dětmi tolik nemění a většinou se týká tradičních ženských oblastí. Chlapci však nyní objevují „mužský“ technický svět a jeho stoupající atraktivita se analogicky odráží v horším vztahu k dosud vykonávaným tzv. ženským úkolům.

Výchovné cíle rodičů vůči dcerám a synům se v naší společnosti obecně vzato příliš neliší. Nejdůležitější je podle nich kvalitní vzdělání, zodpovědnost za život, získání uspokojivé práce, pěstování kvalitních mezilidských vztahů, finanční zajištění a nalezení životního partnera či partnerky. Děti si však své představy o profesní a rodinné budoucnosti tvoří spíše na základě osobní zkušenosti s mužskými a ženskými vzory z okolí, především ze zkušeností s nejbližšími, tedy s rodiči.

Míra spolupráce rodičů při péči o domácnost se odráží také v postoji jejich dětí, které se týkají mužské a ženské role.

V naší společnosti nebývá zvykem, aby si synové středního a staršího školního věku s otci navzájem projevovali verbálně či gesty citovou přízeň. O jejich náklonnosti svědčí spíše projevy laskavosti, vzájemný ohled, ochota pomoci a solidarita. Muži se většinou vyhýbají vzájemným dotekům kvůli riziku případných sexuálních interpretací. U chlapců také od počátku školního věku narůstá úzkost z toho, že by mohlo být takové chování považováno za zženštilé. Obavy tohoto druhu jsou časté i u dospělých mužů. Je však zřejmé, že při komunikaci s ženami (a dcerami) u otců podobná „blokáda citových projevů“ tak zcela neplatí. Patrně zde platí, že muži uzpůsobují své jednání ženám a jejich zvyklostem.

9.3. Sourozenecký vliv

Zatímco pro prvorozené děti jsou v nukleární rodině nejbližším identifikačním vzorem rodiče, mladším dětem jsou bližším a dosažitelnějším modelem starší sourozenci. Počínaje školním věkem od nich však jejich mladší sourozenci nepřejímají zájmy, postoje a styl jednání tak jednoznačně jako v raném dětství. U starších sourozenců byl na druhé straně zaznamenán proces spíše opačný. Často se u nich objevuje snaha podobat se mladšímu sourozenci naopak co nejméně. Deidentifikační proces je motivován potřebou působit raději dojemem dospělého než být druhými brán zajedno s malým sourozencem.

10. Dospívání

Změny tělesného vývoje hluboce ovlivňují celkovou identitu jedince. Tím, že vedou ke zvýrazňování rozdílů mezi chlapci a dívkami, také iniciují vývojový posun v jejich rodové identitě. Převratné změny v pohlavním zrání a nová hlediska vnímání sebe jako příslušníka dané genderové skupiny patří k nejdůležitějším tématům dospívání. Tím se toto vývojové období zcela liší od všech předchozích. Vnější sociální odezvou na tento vývojový zvrát je změna požadavků na chování chlapců a dívek. Všechno, co jedinec v předchozích letech dětství pozoroval, napodoboval a rozumově zpracovával, se pro něj nyní stává závažnější. Již nejde o zkoušení toho, co role dospělého muže či ženy obsahuje, ale o její postupnou plnou realizaci.

Proces dospívání bývá v případě dívek považován za traumatictější než dospívání chlapců a je mu také věnována větší odborná i laická pozornost.

Požadavky týkající se mužské role jsou pro dospívající chlapce mnohem přijatelnější. Zatímco role chlapce byla již od batolecího věku vymezena striktněji, mužská role s sebou přináší určitou svobodu a vyšší společenskou prestiž. Ve svém postavení v rodině chlapci často na rozdíl od dívek určité výhody získají. Dosavadní požadavky rodičů nezřídka ztrácejí na nekompromisnosti, což se týká kontroly volného času a péče o domácnost. V posledních letech základní školy se také mírně snižují požadavky rodičů na školní výkon synů, kdežto v případě dívek je tomu spíše naopak.

Na dívky je kladen požadavek zvýšené péče o svůj vzhled.

Požadavek péče o vzhled není ze strany veřejného mínění na chlapce uvalen tak silně. Ženy minulých generací obvykle věnovaly mnohonásobně větší množství času úpravě zevnějšku než muži. V posledních letech se však tento „genderový rozdíl“ pomalu vytrácí – možná jen s tím rozdílem, že mnozí chlapci věnují pozornost svému vzhledu, ale i tomu, aby tato snaha byla co nejméně nápadná.

Dívky jsou k péči o svůj vzhled motivovány také potřebou potvrzení své ženské identity. Sebepotvrzení tohoto druhu je vázáno především na zájem ze strany mužského pohlaví.

Osobní nejistota se projevuje také sníženou tolerancí dospívajících. Objevuje se též návrat k genderové stereotypii, který je nejzřetelnější právě v době nejdramatičtějších biologických změn. K projevům kritičnosti, odmítání či posměchu vůči nestandardnímu chování druhých dochází především v přítomnosti vrstevnické skupiny.

České dospívající dívky pociťují své nevýhody uvnitř rodiny nejen z důvodu menší svobody pohybu, ale též v tom, že jsou svým okolím silněji orientovány do role pečující hospodyně.

V dospívání mívají chlapci i dívky dobré vztahy většinou spíše s matkou než s otcem, který při osobních proměnách potomka stojí jaksi stranou. S matkami hovoří mnozí dospívající o všem, co je v daném období zajímavé a co je pro ně v tomto věku příznačné. Tedy i o sexu, i když v komunikaci v této oblasti dávají adolescenti jednoznačnou přednost vrstevníkům. S otci diskutují dospívající spíše o politice, o globálních otázkách a o tématech obecného charakteru.

Rozdíly mezi přátelstvími dívčími a přátelstvími chlapeckými se postupně začínají snižovat, avšak některá drobná specifika si většinou uchovávají i v dospělosti.

Přátelství dospívajících dívek je charakteristické blízkostí i větší otevřeností, sdílením osobních tajemství, prožitků a pocitů. Většinou navazují přátelství dvě a přátelství bývají výlučná, většinou i stabilní oproti předchozím vztahům, někdy i celoživotní.

Chlapecká přátelství ve věku dospívání nebývají podobně jako v letech předchozích tolik výlučná a jsou často vícečetná. V konverzaci chlapců se nezdá objevují slovní potyčky a v komunikaci převládá nepřímý způsob. Tato forma komunikace má patrně význam také pro konstituování mužského sebepojetí.

Smíšená přátelství se rodí ve větší míře až v době, kdy procházejí změnami dospívání také chlapci. V této době již mnohá přátelství mívají více či méně erotický podtext.

Výhody dívek z pohledu dívek a chlapců 7. a 9. ročníku ZŠ

Do proje spíš dívkám? Výhody dívek	Počet odpovědí				Procent %			
	D-7	CH-7	D-9	CH-9	D-7	CH-7	D-9	CH-9
průšvihy (obecně)	6	5	2	2	24,0	20,0	7,7	18,5
vyrušování ve škole	4	5	2	6	16,0	20,0	7,7	22,2
proje jim toho víc	10	11	3	8	40,0	44,0	11,2	30,0
všechno, když udělá oči, je pěkná apod.	x	x	4	2	x	x	15,4	7,4
jsou oblíbenější	3	3	x	1	12,0	12,0	x	3,7
jsou chytřejší (mají lepší známky)	x	4	1	4	x	16,0	3,6	14,8
mohou se krášlit	4	x	7	1	16,0	x	27,0	3,7
jsou hezčí	1	2	3	3	8,0	4,0	11,5	11,1
nemusí jít na vojnu	3	1	2	x	12,0	4,0	7,7	x
je to stejné jako u chl.	1	2	2	3	4,0	8,0	7,7	11,1
žádná výhoda není	2	3	4	4	8,0	12,0	15,4	14,8
nevím	4	1	x	x	16,0	4,0	x	x

Nevýhody dívek z pohledu dívek a chlapců 7. a 9. ročníku ZŠ

Jaké jsou největší nevýhody dívek?	Počet odpovědí				Procent %			
	D-7	CH-7	D-9	CH-9	D-7	CH-7	D-9	CH-9
porod a těhotenství	2	5	5	4	8,0	20,0	19,2	14,8
větší podíl na domácích pracích	5	x	4	1	20,0	x	15,4	3,7
menstruace	4	1	3	2	16,0	4,0	11,5	4,4
péče o děti v dospělosti	3	x		x	12,0	x	3,9	x
slabší fyzická síla	5	2	2	x	20,0	8,0	7,7	x
kluci si na ně dovolují	3	1	1	3	12,0	4,0	3,9	11,1
menší volnost doma	x	x	3	x	x	x	11,5	x
nevím	x	2	x	4	x	8,0	x	14,8

Výhody chlapců z pohledu dívek a chlapců 7. a 9. ročníku ZŠ

Co spíš projde chlapcům? Výhody chlapců	Počet odpovědí				Procent %			
	D-7	CH-7	D-9	CH-9	D-7	CH-7	D-9	CH-9
průšvihy - obecně	9	9	8	2	36,0	36,0	30,8	7,4
vyrušování, průšvihy ve škole	6	6	4	x	24,0	24,0	15,4	x
nic	6	10	2	8	24,0	40,0	7,7	29,6
dospělí nadřezují dívkám	2	7	2	3	8,0	28,0	7,7	11,1
známky	1	x	7	2	4,0	x	26,9	7,4
kouření	1	x	3	3	4,0	x	11,5	11,1
alkohol	x	x	2	2	x	x	7,7	7,4
je to stejné	3	x	2	2	12,0	x	7,7	7,4
nemusí rodit	1	x	5	6	4,0	x	19,2	22,2
nemenstruují	1	x	4	2	4,0	x	15,4	7,4
nemusí na gynekologii, nechtěně otěhotnět	x	x	3	x	x	x	11,5	x
menší podíl na domácích pracích	5	4	3	1	20,0	16,0	11,5	3,7
větší fyzická síla	3	7	x	3	12,0	28,0	x	33,0
sportovní schopnosti	x	4	x	2	x	16,0	x	7,4
svoboda ve volném čase ve vystupování, vyjadřování	3	1	4	1	12,0	4,0	15,4	3,7
profesní a zájm. výběr	1	3	1	3	4,0	12,0	3,9	11,1
mohou oslovit dívku	3	1	2	x	12,0	4,0	77,0	x
nevím	7	1	2	x	28,0	4,0	7,7	x

Nevýhody chlapců z pohledu dívek a chlapců 7. a 9. ročníku ZŠ

Jaké jsou největší nevýhody chlapců	Počet odpovědí				Procent %			
	D-7	CH-7	D-9	CH-9	D-7	CH-7	D-9	CH-9
nic jim neprojde	2	6	4	3	8,0	24,0	15,4	11,1
musí jít na vojnu	3	x	3	3	12,0	x	11,5	11,1
žádná nevýhoda	x	6	x	5	x	24,0	x	18,5
nevím	5	4	3	4	20,0	16,0	11,5	14,8
musí se starat o rodinu	1	x	5	x	4,0	x	19,2	x
musí první oslovit dívku	2	x	3	1	8,0	x	11,5	3,7

11. Literatura k teoretické části

Valdřová, Jana. Gender a společnost. 2006, Ústí nad Labem, Univerzita J. E. Purkyně – Ústí nad Labem, 236 s. ISBN: 8070448083.

Janošová, Pavlína. Dívčí a chlapecká identita. 2008, Praha, Grada, 285 s. ISBN: 9788024722849.

12. Vlastní výzkum

12.1. Zadání

Rozhovor se 4 dětmi

- 2 dospívající – dívka a chlapec
- 2 mladší děti – dívka a chlapec

12.2. Položené otázky

1. V čem vidíš rozdíl mezi klukem a holkou?
2. Líbí se ti být holkou/klukem?
3. Kdyby ses mohl/a rozhodnout, zda se narodit jako kluk nebo holka, co by sis vybral/a?
4. Je něco, co druhému pohlaví závidíš?
5. V čem máš jako kluk/holka výhody?
6. V čem máš naopak jako kluk/holka nevýhody?
7. S čím by si měly hrát holky a s čím kluci?
8. Kdo by měl podle tebe vařit, prát, uklízet, opravovat věci, jezdit s autem, sledovat sportovní utkání?
9. Líbí se ti povolání mamky a taťky? Chtěl bys ho dělat?
10. Jaké povolání bys chtěl/a v budoucnosti mít ty?
11. Myslíš, že bys nějaké povolání nemohl/a dělat, protože jsi kluk/holka.

12.3. Odpovědi respondentů

- jedná se o doslovný přepis slov dětí, proto nejsou dodržována pravidla českého pravopisu

Míša, 10 let

1. Žádněj.
2. Jo.
3. Asi kluk.
4. Ne.
5. Já bych řek, že žádný.
6. Nevýhody nemám.
7. No, kluci by si měli hrát s autama a holky s panenkami. Ale je to jen na nich.
8. *Vařit, uklízet* – to je jedno, *prát* – to spíš holky, *opravovat věci* – kluci, *jezdit s autem* – kluci i holky, *sledovat sportovní utkání* – kluci i holky.
9. Ano. Dělá elektromotory. Nevím, jestli bych to chtěl dělat.
10. Chtěl bych se dát na akademii a být vědcem.
11. Mohl bych dělat všechno.

Bára, 11 let

1. Že holka má prostě (smích) jiný pohlavní orgány. A taky že se třeba líp chová, že dítě má na starosti ona, je spíš spolehlivější než kluci. Líbí se jí

jiný aktivity než klukům, upřednostňuje jiný knížky než kluci a časopisy, jinak se obléká, nosí sukně a kluci moc ne. Kluci nemyslí moc na učení. Někteří, takový 4 % jsou šprti, ale holky moc ne. Holky se spíš líp učí, ale šprtky nejsou. A holky se víc čančaj.

2. Jo, to je úžasný.
3. Asi jako kluk, abych vyzkoušela další změnu.
4. Jo! To že prostě oni líp běhají. A prostě si dovolují věci, který bych si já nikdy nedovolila. Řeknou učitelce krávo a rodiče jim na to nic neřeknou, protože je znají, jací jsou lumpové. Kdybych to řekla mamce, tak by se na mě naštvála. A kluci nemusí nosit sukně. A taky to, že když vypadají blbě, tak se jim tak moc nesmějou, že na tom vůbec nezáleží. A taky můžou nosit krátký vlasy, nepotí se jim tak hlava.
5. Ježiš, to já nevím! Vždycky, když se hlásím, tak mě paní učitelka vyvolá. Vždycky. My holky se líp chováme. Kluci k nám musí být citliví, a když se holka cítí pak jak královna tak je to takové...
6. Nevím.
7. zvuk viz další soubor, 5:34
8. *Vařit* – to by mělo být tak rozmíchaný, třeba oběd a snídani holky a večeři třeba chlap když přijde domů brzo; *prát* – holky; *uklízet* – celá domácnost; *opravovat věci* – chlap, a když není doma, tak já; *jezdit s autem* – chlap a já, když si udělám řidičák; *sledovat sportovní utkání* – ježiš, to nikdy! Chlap.
9. *Mamka (učitelka)* – jo. *Tatka (auditor)* – líbí se mi, ale nelíbí se mi, že jezdí na audity. Víc se mi líbí ta učitelka, učit.
10. Chtěla bych být asi ta učitelka, ale předtím nějaká brigáda – třeba v nějakým baru a taky třeba ještě řízení šaliny. Hlavně ne autobusu! Anebo taxík.
11. Řezník. A třeba učitel tělocviku.

Martin, 16 let

1. Já nevím, moc žádný. Holky jsou asi citlivější, to je tak všechno.
2. No jasný.
3. Kluk, nechtěl bych být holkou.
4. Ani ne.
5. Tak asi ve sportech různých. Můžu víc sportovat. A pak ve výběru práce. Kluci asi dostanou víc možností práce než holky.
6. Asi některý práce nejsou stavěný pro borce, že je nemůžou moc dělat. Nějaký ty sekretární práce.
7. Tak kluci autíčka, holky panenky.
8. *Vařit* – ten, kdo to líp umí; *prát* – to je pořád stejné, ty domácí práce; *uklízet* - no, to holky, protože my jsme líní; *opravovat věci* – asi kluci, jsou takový zručnější, i když to není vždycky pravda; *řídít auto* – to je jedno; *sledovat sportovní utkání* – tak to maj asi víc v krvi kluci.
9. *Mamka (ekonomka)* – jo, líbí. *Tatka (dělá ve stavebnictví, teď je už na pozici ředitele)* – ale je to horší, člověk se víc nadře. Toho ředitele bych dělal klidně, tam je spíš to papírování.

10. Asi optik, vzhledem k tomu, že na to dělám školu.
11. Asi ne.

Katka, 15

1. (smích) Ee, v oblíkání a v rozumu, v nadání třeba na těžký práce.
2. Jo.
3. Holka. Je to fajn.
4. Eee, (smích) boty. Když má kluk třeba těžký boty, tak to nevypadá tak divně, jako když je má holka. Jo, a můžou chodit bez trička.
5. Tak že sem chytrá, můžu nosit šaty. Já nevím, to stačí.
6. Teď ne, ale třeba budu muset rodit, to mi vadí. Je to nechutný.
7. Tak asi holky s panenkama a kluci s autama, ne? To je takový logický, auta patří ke klukům a panenky k holkám. Přejde mi to tak normální. Můj brácha si hraje s bábínama a vypadá to divně.
8. *Vařit* – asi máma. Táta a vařit? To je gayský. *Prát* – máma, táta na to nemá určitě cit; *uklízet* – máma; *opravovat věci* – táta, ale máma taky; *jezdit s autem* – oba; *sledovat sportovní utkání* – táta.
9. *Mamka (obchodní asistentka)* – jo, líbí. *Tatka (voják)* – jo, tak je to takové pohodové. Ale nechtěla bych to dělat.
10. Podnikatelka. Budu mít nějaký klub, rockovej třeba.
11. Ne.

13. Závěr

Za zvolení tohoto tématu jsem vděčná. Dobře se mi zpracovávalo. I publikace, které jsem četla, jsou napsány čtivě, srozumitelně a názorně. Při vymýšlení otázek jsem je záměrně nechala stejné pro obě věkové skupiny, aby byl dobře vidět případný rozdíl. Čekala jsem poněkud jiné odpovědi. Překvapilo mě, jak se všichni dotazovaní drží v zažitých stereotypch genderu. Jejich odpovědi jsou dobrým materiálem pro další studium tohoto tématu.